

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie różnorodności form przedsiębiorstw (opinia z inicjatywy własnej)

(2009/C 318/05)

Sprawozdawca: **Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

Współsprawozdawca: **Marie ZVOLSKÁ**

Dnia 10 lipca 2008 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

„różnorodności form przedsiębiorstw.”

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 9 września 2009 r. Sprawozdawcą był Miguel Ángel CABRA DE LUNA, a współsprawozdawcą Marie ZVOLSKA.

Na 456. sesji plenarnej w dniach 30 września – 1 października 2009 r. (posiedzenie z 1 października) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął 113 głosami za – 4 osoby wstrzymały się od głosu – następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Celem niniejszej opinii jest przedstawienie różnorodności form przedsiębiorstw istniejących w Unii Europejskiej (UE). Ochrona i zachowanie tej różnorodności są bardzo ważne dla urzeczywistnienia jednolitego rynku i utrzymania europejskiego modelu społecznego, a także dla osiągnięcia celów strategii lizbońskiej w dziedzinie zatrudnienia, konkurencyjności i spójności społecznej.

1.2 W niniejszej opinii położono nacisk na potrzebę, by w ramach prawnych regulujących działalność przedsiębiorstw i politykę konkurencji konsekwentnie wspierano różnorodność i wielość form przedsiębiorstw, które stanowią jeden z podstawowych walorów UE, w celu zapewnienia równych warunków działalności każdej z różnorodnych form przedsiębiorstw, z uwzględnieniem cech charakterystycznych każdej z nich.

1.3 Pluralizm i zróżnicowanie form przedsiębiorstw zostały uznane zarówno w traktacie, jak i w praktyce, w oparciu o różne statusy prawne już zatwierdzone bądź też obecnie rozpatrywane.

1.4 Ta różnorodność przyczynia się do bogactwa UE i ma kluczowe znaczenie dla Europy, której hasło brzmi: „Jedność w różnorodności”. Wszystkie formy przedsiębiorczości stanowią

odzwierciedlenie pewnej części historii europejskiej, a każda z nich jest elementem naszej zbiorowej pamięci i kultury – „naszych kultur”. Ta różnorodność zasługuje na ochronę.

1.5 Różnorodność ta stanowi także niezbędną podstawę dla osiągnięcia celów lizbońskich w dziedzinie wzrostu gospodarczego, zatrudnienia, zrównoważonego rozwoju i spójności społecznej w oparciu o utrzymanie i rozwój konkurencyjności przedsiębiorstw.

1.6 Celem przepisów prawnych dotyczących konkurencji nie powinno być doprowadzenie do całkowitego ujednolicenia, ale stworzenie wyważonych ram prawnych nadających się do zastosowania wobec różnych form przedsiębiorstw, które powinny mieć możliwość rozwoju z zachowaniem swoich własnych celów i metod pracy.

1.7 EKES wzywa Komisję do rozpoczęcia prac w celu zatwierdzenia oddzielnych europejskich statutów dla stowarzyszeń i towarzystw wzajemnych oraz wyraża zadowolenie z rozpoczęcia prac nad europejskim statutem fundacji, które, jak ma nadzieję, zakończą się wkrótce przyjęciem tego statutu. Jednocześnie z zadowoleniem przyjmuje uproszczenie rozporządzenia w sprawie spółdzielni europejskich (SCE), którego złożoność spowalnia ich rozwój.

1.8 Sieci i usługi w zakresie wsparcia i informacji, doradztwo prawne, pomoc w dziedzinie marketingu oraz inne usługi powinny odnosić się do wszystkich form przedsiębiorstw.

1.9 EKES apeluje do Komisji o poszanowanie tożsamości spółdzielni w sprawach rachunkowości i o traktowanie kapitału zakładowego członków jako środków własnych spółdzielni, a nie jako długu, do czasu gdy członek spółdzielni nie stanie się wierzycielem, opuszczając spółdzielnię.

1.10 Statystyki ekonomiczne dotyczące spółdzielni, товариств wzajemnych, stowarzyszeń, fundacji i innych podobnych przedsiębiorstw są bardzo ograniczone i niejednolite, co utrudnia ich analizę i ocenę ich wkładu w najważniejsze cele makroekonomiczne.

1.10.1 Z tego względu EKES zwraca się do Komisji i do państw członkowskich, aby wspierały tworzenie rejestrów statystycznych wyżej wymienionych przedsiębiorstw. W szczególności chodzi o rachunki satelitarne, zgodnie z kryteriami zharmonizowanymi przez europejski system rachunków (SEC-1995) w „Instrukcji dotyczącej rachunków satelitarnych przedsiębiorstw gospodarki społecznej: spółdzielni i товариств wzajemnych”⁽¹⁾ oraz w sprawozdaniu EKES-u na temat gospodarki społecznej w Unii Europejskiej⁽²⁾.

1.11 EKES zwraca się do Komisji, aby zachęciła państwa członkowskie do przeanalizowania możliwości przyznania przedsiębiorstwom środków wyrównawczych w oparciu o ich potwierdzoną wartość społeczną lub udowodniony wkład w rozwój regionalny⁽³⁾

1.12 EKES wzywa Komisję, aby wspólnie z centrum monitorowania różnorodności form przedsiębiorstw, będącym zasadniczym elementem wspierania konkurencyjności europejskiej, rozwijała istniejące już niezbędne instrumenty podstawowe, których zadaniem byłoby dbanie o to, by przedsiębiorstwa nie

były dyskryminowane w żadnej z dotyczących ich polityk, oraz koordynowanie działań w tej dziedzinie z poszczególnymi służbami Komisji.

1.13 EKES apeluje też, aby w tych przypadkach, gdy wykażą one swoją reprezentatywność, organizacje stanowiące najlepszą reprezentację różnorodnych form przedsiębiorstw uczestniczyły w dialogu społecznym.

2. Różnorodność form przedsiębiorstw a rynek wewnętrzny w Unii Europejskiej

2.1 Różnorodne formy przedsiębiorstw istniejące w Unii Europejskiej wywodzą się z naszej złożonej i zróżnicowanej ewolucji historycznej. Każda z nich jest związana z określonym kontekstem historycznym oraz warunkami społecznymi i gospodarczymi, które często różnią się w zależności od kraju. Z drugiej strony przedsiębiorstwa muszą się rozwijać i stale dostosowywać do zmian w społeczeństwie i w tendencjach rynkowych, a nawet zmieniać swoją formę prawną. Pluralizm i różnorodność poszczególnych form przedsiębiorczości stanowią cenne dziedzictwo Unii Europejskiej, kluczowe dla osiągnięcia celów określonych w strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego, zatrudnienia, zrównoważonego rozwoju i spójności społecznej, opartej na utrzymaniu i rozwoju konkurencyjności przedsiębiorstw. Ochrona i zachowanie tej różnorodności mają ogromne znaczenie dla zapewnienia rozwoju konkurencyjnych rynków, skuteczności ekonomicznej oraz konkurencyjności podmiotów gospodarczych, a przy tym dla utrzymania spójności społecznej UE.

2.2 Zostało to uznane przez instytucje europejskie w postanowieniach art. 48, 81 i 82 traktatu oraz w traktacie lizbońskim⁽⁴⁾, w którym w art. 3 ust. 3 proponuje się jako jeden z celów Unii społeczną gospodarkę rynkową opartą na równowadze między zasadami rynku oraz ochroną jednostek jako pracowników i obywateli.

2.3 Różnorodne formy przedsiębiorstw można zdefiniować na podstawie różnych kryteriów, takich jak wielkość, struktura prawna, formy dostępu do finansowania, cele, różne prawa polityczne i gospodarcze związane z kapitałem (podział zysków i dywidendy, prawo głosu) lub skład kapitału – to, czy jest on publiczny, czy prywatny – mianowanie kadry kierowniczej, znaczenie dla gospodarki (europejskiej, krajowej i lokalnej), zatrudnienie, ryzyko upadłości itp. Wszystko to tworzy wzorzec różnorodności, który można zobaczyć w wersji uproszczonej w poniższej tabeli:

⁽¹⁾ „Instrukcja dotycząca rachunków satelitarnych przedsiębiorstw gospodarki społecznej: spółdzielni i товариств wzajemnych”, CIRIEC, w imieniu Komisji Europejskiej, 2006 r.

⁽²⁾ CIRIEC, „Gospodarka społeczna w Unii Europejskiej”, EKES, Bruksela 2008 r., www.cese.europea.eu, ISBN 928-92-830-08-59-0.

⁽³⁾ Dz.U. C 234 z 22.9.2005.

⁽⁴⁾ Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej po przyjęciu traktatu z Lizbony. Dz.U. C 115 z 9.5.2008.

RÓŻNORODNOŚĆ FORM PRZEDSIĘBIORSTW W UNII EUROPEJSKIEJ

WIELKOŚĆ	Wielonarodowe	Duże	Małe i średnie
Publiczne(własność sektora publicznego)	X	X	X
Notowane na giełdzie (<i>Listed</i>)	X	X	X
Nienotowane na giełdzie (<i>Unlisted</i>)		X	X
Rodzinne		X	X
Spółki jawne, cywilne, komandytowe (<i>Partnership</i>)	X	X	X
Spółdzielnie	X	X (*)	X (*)
Towarzystwa wzajemne		X (*)	X (*)
Fundacje		X (*)	X (*)
Stowarzyszenia		X (*)	X (*)
Inne, o charakterze niezarobkowym, istniejące w poszczególnych państwach członkowskich		X (*)	X (*)

(*) Ten rodzaj przedsiębiorstw w niektórych państwach członkowskich, w Parlamencie, w Komisji Europejskiej i w EKES-ie jest określany mianem przedsiębiorstw gospodarki społecznej. Mamy do czynienia z kategorią socjologiczną, a nie prawną.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich⁽⁵⁾ fundacje, stowarzyszenia i pozostałe podmioty o charakterze niezarobkowym mogą być „podmiotami gospodarczymi”, jeżeli prowadzą „działalność gospodarczą” w rozumieniu art. 43 i 49 traktatu WE i w związku z tym są włączone do tej klasyfikacji.

2.4 Chociaż ostatecznym celem każdego rodzaju przedsiębiorstwa jest *tworzenie wartości i osiągnięcie maksymalnych rezultatów*, parametry lub koncepcje pomiaru tej wartości i rezultatów mogą być różne w zależności od rodzaju przedsiębiorstwa i od celów, do jakich dążą ci, którzy dane przedsiębiorstwo kontrolują lub odnoszą korzyści z jego działalności. W niektórych przypadkach osiągnięcie maksymalnych rezultatów polega na uzyskaniu przez udziałowców jak największego zysku z zainwestowanego kapitału; natomiast w innych tworzenie wartości i optymalizacja rezultatów przekłada się na jak najwyższą jakość usług oferowanych członkom lub całemu społeczeństwu (na przykład w przypadku spółdzielni zajmującej się nauczaniem, której członkami są rodziny, albo towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych czy obowiązku usług publicznych).

2.4.1 Może się także zdarzyć, że niektóre duże przedsiębiorstwa nie mają udziałowców, a ich zyski finansowe są przeznaczane na ponowne inwestycje lub na cele społeczne przynoszące korzyści publiczne, tak jak to się dzieje w przypadku kas oszczędności w niektórych krajach europejskich⁽⁶⁾.

2.4.2 Oprócz tego w niektórych MŚP i mikroprzedsiębiorstwach o charakterze lokalnym generowanie wartości nie przekłada się wyłącznie na korzyści ekonomiczne, ale także na zadania społeczne, takie jak poprawa warunków pracy, wspieranie samorządu itp.

2.5 Poniżej bardziej szczegółowo opisano różne rodzaje przedsiębiorstw w zależności od wielkości, a następnie odpowiednio do rodzaju własności.

2.6 Przedsiębiorstwa wielonarodowe oraz duże przedsiębiorstwa, które zazwyczaj są notowane na giełdzie ze względu na swoją wielkość, prosperują w dziedzinie produktywności i konkurencyjności systemów gospodarczych, a gdy osiągają pozytywne wyniki, mogą także utrzymywać wysoki poziom zatrudnienia⁽⁷⁾.

2.7 W coraz większym stopniu przewaga konkurencyjna przedsiębiorstw opiera się na strategiach konkurencyjnych, których centralny element stanowią badania, rozwój i innowacje techniczne (B+R+I). Przedsiębiorstwa wielonarodowe i duże przedsiębiorstwa odgrywają nadrzędną rolę w badaniach, rozwoju i innowacjach technicznych prowadzonych przez prywatny sektor gospodarki w UE, choć być może w głównych sektorach gospodarki światowej nie ma jeszcze wystarczającej liczby europejskich przedsiębiorstw wielonarodowych i dużych przedsiębiorstw. Ponadto chociaż duże przedsiębiorstwa i przedsiębiorstwa wielonarodowe mają znaczenie dla gospodarki i zatrudnienia, należy pamiętać, że często każde z tych przedsiębiorstw stanowi centrum rozległych ogólnoswiatowych sieci produkcyjnych, złożonych ze ściśle ze sobą powiązanych MŚP (duże przedsiębiorstwo w postaci sieci) albo z niezależnych przedsiębiorstw (modułowe sieci produkcji). To właśnie w tych krajach europejskich, które mają największą liczbę przedsiębiorstw wielonarodowych i dużych przedsiębiorstw, najszybciej zahamowano spadek produkcji i zatrudnienia spowodowany przez obecny kryzys gospodarczy.

2.8 W ostatnich dziesięcioleciach wiele etapów procesu produkcyjnego i infrastruktury usługowej jest zleczanych przez te przedsiębiorstwa małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP) i dlatego często poziom produkcji i zatrudnienia tych ostatnich zależy m.in. od popytu ze strony przedsiębiorstw wielonarodowych i dużych przedsiębiorstw, które w związku z tym stanowią drogę do pozycjonowania Europy na rynku światowym. Chociaż spośród 40 największych przedsiębiorstw przemysłowych świata 30 % znajduje się w UE⁽⁸⁾, ich wartość

⁽⁵⁾ Zob. na przykład połączone sprawy C-180/98, C-184/98, Pavlov. Sprawa C-352/85, Bond van Adverteerders.

⁽⁶⁾ Od 50 lat w literaturze ekonomicznej podkreśla się różnorodność funkcji i celów w zależności od rodzaju przedsiębiorstwa (B. Ward, 1958; E.D. Domar, 1967; J. Vanek, 1970; J. Meade, 1972 i J.L. Monzón, 1989. Autorzy cytowani w „Instrukcji dotyczącej rachunków ...”, zob. przypis 1).

⁽⁷⁾ W niektórych przypadkach duże przedsiębiorstwa mogą nie mieć akcjonariuszy i nie dokonują żadnego podziału zysków, tak jak to się dzieje w przypadku kas oszczędnościowych w niektórych państwach członkowskich. Istnieją także duże przedsiębiorstwa, spółdzielnie emitujące udziały, które nie są notowane na giełdzie, lub też towarzystwa wzajemne, które działają przy użyciu własnego kapitału i rezerw, a nie kapitału nabytego przez członków.

⁽⁸⁾ Strona www.forbes.com, The Global 2000, 4.2.2008.

rynkowa stanowi tylko 24 % całości, a w niektórych sektorach najnowocześniejszych technologii, na przykład opartych na technologiach informacyjnych i komunikacyjnych, udział UE ogranicza się do jednego dużego przedsiębiorstwa.

2.9 MŚP, sieci MŚP, mikroprzedsiębiorstwa i niezależni pracownicy są w ostatnich dziesięcioleciach autorami ważnych zmian technologicznych i stanowią podstawę gospodarki europejskiej: 99 % przedsiębiorstw w UE stanowią MŚP i zapewniają one 66 % miejsc pracy⁽⁹⁾. Zazwyczaj nie są to przedsiębiorstwa notowane na giełdzie, ale mogą wykorzystywać notowania giełdowe do podwyższania kapitału lub rozwoju kapitału ryzyka (*venture capital*).

2.9.1 Generalnie MŚP należy popierać i to nie tylko za pomocą programu *Small Business Act*⁽¹⁰⁾. MŚP często stanowią sposób utrzymania zatrudnienia, ponieważ grupami interesu, które promują i kontrolują te przedsiębiorstwa, są obywatele związani z terenem, na którym działają, i wykazujący się dużą zdolnością do tworzenia i utrzymania miejsc pracy. MŚP „stanowią naturalne inkubatory kultury przedsiębiorczości”, stałe miejsce kształcenia kadry kierowniczej i szefów przedsiębiorstw.

2.10 W zależności od rodzaju własności przedsiębiorstwa użyteczności publicznej mogą być przedsiębiorstwami publicznymi, joint venture, a mogą nawet mieć formę prawną przedsiębiorstwa prywatnego. Pod względem geograficznym mogą być wielonarodowe, krajowe lub lokalne, chociaż większość z nich działa w warunkach lokalnych lub regionalnych. Ich działalność koncentruje się na świadczeniu usług użyteczności publicznej, jak na przykład transport publiczny, dostawa energii, wody, gospodarka odpadami, komunikacja, usługi socjalne, opieka zdrowotna, edukacja itp. Niemniej jednak przedsiębiorstwa te mogą także prowadzić działalność komercyjną, pod warunkiem, że będą przestrzegać postanowień dyrektywy w sprawie przejrzystości (93/84/EWG)⁽¹¹⁾. Jeżeli działają w interesie ogólnym, ich zyski są ponownie inwestowane w działalność regionalną i lokalną, dlatego też w znacznym stopniu przyczyniają się one do spójności społecznej, gospodarczej i regionalnej. Przedsiębiorstwa świadczące usługi użyteczności publicznej, jako dostawcy podstawowych usług, są kluczowymi czynnikami ogólnego rozwoju gospodarki, ponieważ inwestują w kluczowe sektory, oddziałujące jak dźwignia na resztę gospodarki (elektryczność, telekomunikacja i infrastruktura telekomunikacyjna, transport itp.).

2.11 Właścicielami przedsiębiorstw notowanych na giełdzie (*listed enterprises*) są ich zarejestrowani akcjonariusze. Akcjonariusze kupują i sprzedają swoje akcje na publicznych rynkach papierów wartościowych.

2.12 Przedsiębiorstwa nienotowane na giełdzie mogą być duże lub małe, a tytuły własności do nich (akcje, udziały lub inne) z definicji nie są notowane na giełdzie. Jednak w wielu

przypadkach także przedsiębiorstwa nienotowane na giełdzie dążą do wejścia na giełdę, zwłaszcza jeżeli w grę wchodzi kapitał ryzyka lub prywatni inwestorzy. Nawet prywatne MŚP mogą wykorzystać notowania giełdowe do podwyższenia kapitału, co umożliwi im dalszy rozwój.

2.13 Przedsiębiorstwa rodzinne stanowią skuteczne narzędzie propagowania kultury przedsiębiorczości i są najlepszym środkiem umożliwiającym milionom obywateli podejmowanie działalności gospodarczej, nie tylko w ramach MSP, gdzie stanowią one większość, lecz także w dużych przedsiębiorstwach rodzinnych, które w tak znaczących krajach, jak Niemcy, Wielka Brytania, Włochy czy Francja stanowią od 12 % do 30 % wszystkich dużych przedsiębiorstw⁽¹²⁾. Przedsiębiorstwa rodzinne, duże czy małe, charakteryzują się tym, że rodzina sprawuje stałą kontrolę nad przedsiębiorstwem, nawet jeśli jest to spółka akcyjna. W takich przypadkach przedsiębiorstwo może nie być zainteresowane wejściem na giełdę.

2.14 Spółki jawne, cywilne lub komandytowe (*partnership*) są to przedsiębiorstwa komercyjne charakterystyczne dla kultury anglosaskiej, ale istniejące także w innych państwach UE, zakładane często przez przedstawicieli wolnych zawodów. Przedsiębiorstwa te, mające formę spółki między osobami fizycznymi, są skutecznym narzędziem udziału wykwalifikowanych przedstawicieli wolnych zawodów (prawników, księgowych i innych) w świecie biznesu zajmującego się usługami. Ten rodzaj przedsiębiorstw stanowi własność wspólników, których oprócz wniesionego kapitału łączy przede wszystkim ich własna praca. Kiedy wspólnicy przechodzą na emeryturę lub odchodzą ze spółki, przekazują jej swoje udziały.

2.15 Na zakończenie tej analizy różnego typu przedsiębiorstw istniejących w UE należy powiedzieć, że w UE istnieje wielka różnorodność przedsiębiorstw prywatnych, mających podobne cechy organizacyjne i działających na podobnych zasadach, prowadzących działalność o charakterze społecznym, której głównym celem jest zaspokojenie potrzeb ludzi, a dopiero potem zapewnienie zysków inwestorom kapitału⁽¹³⁾. Do tych przedsiębiorstw zaliczają się przede wszystkim spółdzielnie, towarzystwa wzajemne, stowarzyszenia i fundacje⁽¹⁴⁾. W dokumentach Komisji, Parlamentu Europejskiego i EKES-u tę grupę przedsiębiorstw określa się łącznym mianem przedsiębiorstw gospodarki społecznej⁽¹⁵⁾, chociaż nazwa ta nie jest używana we wszystkich państwach UE. W niektórych przypadkach używane są także określenia „trzeci sektor”⁽¹⁶⁾, „trzeci system”, „gospodarka solidarna” i inne, chociaż opisują one

⁽⁹⁾ Dz.U. C 120 z 20.5.2005, s. 10 (punkt 2.1); Dz.U. C 112 z 30.4.2004, s. 105 (punkt 1.7); Program „Small Business Act” w Dz.U. C 182 z 4.8.2009, s. 30.

⁽¹⁰⁾ COM(2008) 394 wersja ostateczna – „Najpierw myśl na małą skalę” – Program „Small Business Act” dla Europy: inicjatywa na rzecz małych przedsiębiorstw.

⁽¹¹⁾ Dyrektywa Komisji 93/84/EWG z dnia 30 września 1993 r. zmieniająca dyrektywę 80/723/EWG w sprawie przejrzystości stosunków finansowych między państwami członkowskimi a przedsiębiorstwami publicznymi (Dz.U. L 254, z 10.12.1993, s. 16).

⁽¹²⁾ Colli a., fernández p. i Rose m. (2003): „National Determinants of Family Firm Development? Family Firms in Britain, Spain and Italy in the Nineteenth and Twentieth Centuries”, *Enterprise & Society*, 4, 28–64.

⁽¹³⁾ „Gospodarka społeczna ...”, zob. przypis 2.

⁽¹⁴⁾ Sprawozdanie Parlamentu Europejskiego w sprawie gospodarki społecznej (2008/2250 (INI)).

⁽¹⁵⁾ W wielu dokumentach Komisja wspomina o sektorze „gospodarki społecznej” (COM(2004) 18 wersja ostateczna w sprawie promocji spółdzielczości w Europie (punkt 4.3)).

⁽¹⁶⁾ Na przykład w Wielkiej Brytanii istnieje Office of the Third Sector (OTS), którego obszar działalności obejmuje „wolontariat i grupy lokalne, przedsiębiorstwa społeczne, charytatywne, spółdzielnie i towarzystwa wzajemne”, czyli właśnie wszystkie przedsiębiorstwa określone w niniejszym dokumencie jako „przedsiębiorstwa gospodarki społecznej”. Office of the Third Sector (OTS) jest instytucją publiczną podlegającą brytyjskiemu gabinetowi (www.cabinetoffice.gov.uk).

przedsiębiorstwa, których „porównywalna działalność o wspólnych cechach charakterystycznych istnieje wszędzie w Europie”⁽¹⁷⁾.

3. Wymiar społeczny

3.1 Chociaż przedsiębiorstwa wielonarodowe, duże przedsiębiorstwa i MŚP nie mają wyraźnego celu w postaci dobrobytu społecznego, ich działanie na rynkach w decydujący sposób przyczynia się do konkurencyjności oraz zatrudnienia i ma nadrzędny wymiar społeczny. Ten ogólny wymiar społeczny i terytorialny jest bardzo widoczny w przypadku MŚP oraz mikroprzedsiębiorstw silnie związanych z danym terenem.

3.2 Spółdzielnie, towarzystwa wzajemne, stowarzyszenia i fundacje są bardzo ważnymi podmiotami w UE, prowadzącymi znaczącą działalność gospodarczą w trzech z pięciu sektorów instytucjonalnych, według których europejski system rachunków (SEC-1995) dzieli wszystkie gospodarcze ośrodki decyzyjne w każdej z gospodarek krajowych⁽¹⁸⁾. Gospodarka społeczna reprezentuje 10 % wszystkich europejskich przedsiębiorstw, czyli 2 miliony przedsiębiorstw⁽¹⁹⁾, i 7 %⁽²⁰⁾ całego zatrudnienia. Spółdzielnie mają 143 mln członków, towarzystwa wzajemne 120 mln, a stowarzyszenia obejmują 50 % ludności UE⁽²¹⁾.

3.2.1 Te przedsiębiorstwa, zarówno duże, jak i małe, znajdują się na terenach i/lub w sferach społecznych, w których istnieją problemy i wyzwania zagrażające rynkowi wewnętrznemu i spójności społecznej, gdzie internalizują one koszty i generują pozytywne efekty zewnętrzne.

3.2.2 Ponieważ przedsiębiorstwa te są zakorzenione w społecznościach lokalnych i ponieważ ich priorytetowym celem jest zaspokajanie potrzeb ludności, nie przenoszą prowadzonej działalności w inne miejsce i skutecznie walczą z wyludnianiem się terenów wiejskich, przyczyniając się do rozwoju regionów i gmin będących w trudnej sytuacji⁽²²⁾.

3.3 Przedsiębiorstwa świadczące usługi użyteczności publicznej stanowią filar europejskiego wymiaru społecznego. Mają do

odegrania szczególną rolę jako nieodłączna część europejskiego modelu społecznego, ponieważ dzięki świadczeniu usług respektują i propagują zasady wysokiej jakości, bezpieczeństwa i dostępnych cen, równego traktowania, powszechnego dostępu oraz praw użytkowników. W tym sensie mają również bezpośredni i pośredni wpływ na zatrudnienie, ponieważ dobra infrastruktura przyciąga inwestycje prywatne. Przedsiębiorstwa użyteczności publicznej stanowią zasadniczą część gospodarki, zatrudniając 25–40 % pracowników i wytwarzając ponad 30 % PKB.

3.4 Przedsiębiorstwa społeczne (spółdzielnie socjalne i inne podobne przedsiębiorstwa mające bardzo różny status prawny) rozwijają swoją działalność w dziedzinie świadczenia usług, takich jak opieka zdrowotna, ochrona środowiska, usługi socjalne i edukacja. Często wnoszą do swoich procesów produkcyjnych znaczne środki w postaci altruistycznego wkładu, działając jako skuteczne narzędzie polityk publicznych w zakresie dobrobytu społecznego. Ponadto istnieje też duża liczba „przedsiębiorstw społecznych na rzecz integracji przez pracę” (angielski skrót: WISE), które dążą do tworzenia miejsc pracy i integracji na rynku pracy osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.

3.5 Przedsiębiorstwo społeczne nie zawsze stanowi kategorię prawną, ale obejmuje przedsiębiorstwa, które zapewniają korzyści społeczne i gospodarcze w bardzo różnych sektorach. Ich klasyfikacja nie jest łatwa. Najważniejszą sprawą powinno być to, jak pomóc tym przedsiębiorcom, stwarzając warunki, które pozwolą im rozwinąć możliwości w zakresie innowacji, która to zdolność w czasach kryzysu gospodarczego jest szczególnie cenna⁽²³⁾. Komisja Europejska powinna poważnie rozważyć możliwość opracowania polityki na rzecz przedsiębiorstw społecznych⁽²⁴⁾.

3.6 W tych przypadkach, gdy wykazują one swoją reprezentatywność, organizacje stanowiące najlepszy przykład różnorodności form przedsiębiorstw powinny uczestniczyć w dialogu społecznym.

3.6.1 Niektóre ze wspomnianych sektorów już uczestniczą w dialogu sektorowym, jak na przykład Europejski Związek Spółdzielni i Ubezpieczeń Wzajemnych (AMICE) w sektorze ubezpieczeń, niektórzy członkowie *Cooperatives Europe*⁽²⁵⁾, jak Europejskie Stowarzyszenie Banków Spółdzielczych (EACB) i Grupa Europejskich Kas Oszczędnościowych (ESBG) w sektorze bankowym⁽²⁶⁾.

⁽¹⁷⁾ Sprawozdanie (2008/2250 (INI)), zob. przypis 13.

⁽¹⁸⁾ SEC-1995 łączy podmioty o podobnych zachowaniach gospodarczych (SEC-1995,2.18) w pięć dużych sektorów instytucjonalnych (SEC-1995, Tabela 2.2): a) przedsiębiorstwa (S.11); b) instytucje finansowe (S.12); c) administracja publiczna (S.13); d) gospodarstwa domowe (S.14) i e) instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (S.15). SEC-1995 klasyfikuje też różne podmioty produkcyjne według rodzajów działalności, włączając do każdej z nich te, które prowadzą podobną lub identyczną działalność gospodarczą (SEC-1995,2.108), ustanawiając pięć różnych poziomów podziału obejmujących 60, 31, 17, 6 i 3 rodzaje działalności. (SEC-1995, załącznik IV).

⁽¹⁹⁾ Sprawozdanie (2008/2250 (INI)), zob. przypis 13.

⁽²⁰⁾ Przedsiębiorstwa gospodarki społecznej zapewniają 11 milionom Europejczyków zatrudnienie w pełnym wymiarze godzin i są obecne we wszystkich sektorach działalności gospodarczej, zarówno w sektorach bardzo konkurencyjnych, takich jak finanse czy rolnictwo, jak i w sektorach innowacyjnych, takich jak usługi dla osób indywidualnych lub energie odnawialne.

⁽²¹⁾ EKES (2008): „Gospodarka społeczna w ...”, zob. przypis 2.

⁽²²⁾ COM(2004) 18 wersja ostateczna, punkt 4.3 (Promowanie spółdzielczości w Europie).

⁽²³⁾ „It's time for social enterprise to realise its potential” [„Pora, by przedsiębiorstwa społeczne wykorzystały swój potencjał”], Robert Trimble, czasopismo „The Bridge”, s. 17, www.ipt.org.uk.

⁽²⁴⁾ Opinia EKES-u „Postawy przedsiębiorcze a strategia lizbońska”, Dz.U. C 44 z 16.02.2008, s. 84.

⁽²⁵⁾ Należy zauważyć, że niektóre organizacje, jak *Cooperatives Europe*, podejmują badania dotyczące swojej reprezentatywności, aby móc uczestniczyć w konsultacjach w sprawie dialogu społecznego.

⁽²⁶⁾ Opinie EKES-u opublikowane w Dz.U. C 182 z 4.8.2009, s. 71 oraz w Dz.U. C 228 z 22.9.2009, ss. 149–154.

4. Ramy prawne i regulacyjne różnorodnych form przedsiębiorstw

4.1 Wprowadzenie: Różnorodność form przedsiębiorczości i rynek wewnętrzny

4.1.1 Kształtowanie się i rozwój rynku wewnętrznego nie mogą stanowić celu uświęcającego wszelkie środki, a zatem należy stworzyć ramy prawne i regulacyjne dostosowane do charakterystycznych cech poszczególnych podmiotów gospodarczych działających na rynku, aby można było zapewnić równe warunki dla przedsiębiorstw każdego typu, z uwzględnieniem cech każdego z nich. Obecnie ramy te są, ogólnie rzecz biorąc, dostosowane do dużych przedsiębiorstw notowanych na giełdzie i ich zastosowanie do wszystkich form przedsiębiorstw rodzi przeszkody dla mniejszych przedsiębiorstw. Ramy te powinny skutecznie zachęcać podmioty gospodarcze do efektywnej działalności, co z kolei umożliwi stworzenie bardziej sprawiedliwego systemu. Ramy te mają zastosowanie w dziedzinie prawa spółek, prawa dotyczącego rachunkowości, konkurencji, podatków, harmonizacji danych statystycznych i polityki przedsiębiorstw.

4.2 Prawo spółek

4.2.1 Europejskie spółki akcyjne i spółdzielnie mają własne statuty, ale inne rodzaje przedsiębiorstw z powodu braku europejskiego statutu muszą pokonywać różne przeszkody na rynku wewnętrznym. Europejskie MSP potrzebują elastycznych europejskich przepisów prawnych, które ułatwią rozwój ich działalności transgranicznej. Spółdzielnie też potrzebują uproszczenia rozporządzenia w sprawie spółdzielni europejskiej (SCE), ponieważ jest ono tak skomplikowane, że utrudnia ich rozwój.

4.2.2 Brak struktury prawnej uniemożliwia fundacjom funkcjonującym na szczeblu europejskim działanie na takich samym prawach, na jakich działają przedsiębiorstwa mające inną postać prawną. Dlatego EKES wyraża zadowolenie z rezultatów analizy wykonalności dotyczącej europejskiego statutu fundacji i wzywa Komisję, aby zakończyła ocenę skutków w początkach 2010 r. i przedstawiła projekt rozporządzenia umożliwiający fundacjom szczebla europejskiego działanie na równych prawach na rynku wewnętrznym⁽²⁷⁾.

4.2.3 Z tych samych przyczyn EKES wzywa Komisję do rozpoczęcia prac w celu zatwierdzenia europejskiego statutu stowarzyszeń i towarzystw wzajemnych.

4.3 Przepisy dotyczące rachunkowości

4.3.1 Standardy sprawozdawczości finansowej powinny zostać dostosowane do różnych form przedsiębiorstw. Innym przykładem ograniczeń związanych z przepisami dotyczącymi rachunkowości są przeszkody dotyczące wprowadzenia nowego międzynarodowego systemu rachunkowości (*International Accounting System, IAS*) w przedsiębiorstwach notowanych na giełdzie. Proces harmonizacji rachunkowości europejskiej nie może odbywać się kosztem likwidacji podstawowych cech wyróżniających niektóre kategorie przedsiębiorstw istniejących w Unii Europejskiej.

4.3.2 W przypadku spółdzielni trudno jest zdefiniować pojęcie *kapitału własnego*, które można by stosować w sposób

⁽²⁷⁾ W przeprowadzonym przez Komisję studium wykonalności dotyczącym statutu fundacji europejskiej szacuje się, że koszty tych przeszkód dla działalności transgranicznej europejskich fundacji wahają się od 90 do 100 mln euro rocznie.

ogólny i bezkrytyczny, ponieważ mogłoby to mieć negatywne i szkodliwe skutki dla różnorodności przedsiębiorstw. EKES wzywa Komisję do poszanowania tożsamości spółdzielni w dziedzinie rachunkowości i traktowania kapitału zakładowego członków jako kapitału własnego spółdzielni, a nie jako *długu*, do czasu, gdy członek spółdzielni nie stanie się wierzycielem, opuszczając spółdzielnię⁽²⁸⁾.

4.3.3 Komitet zgadza się z zaleceniem grupy *de Larosière'a*⁽²⁹⁾, w którym stwierdza się, że standardy sprawozdawczości finansowej nie powinny sprzyjać określonym modelom biznesowym, promować zachowań procyklicznych ani też zniechęcać do długofalowych inwestycji lub szkodzić stabilności przedsiębiorstw.

4.4 Prawo konkurencji

4.4.1 Każde przedsiębiorstwo mające określoną formę prawną powinno móc prowadzić działalność, zachowując jednocześnie swój sposób działania. W związku z tym prawo konkurencji nie może opierać się na jedynym i jednolitym modelu przedsiębiorczości i musi unikać zachowań dyskryminujących oraz cenić dobre praktyki na szczeblu krajowym. Nie chodzi o tworzenie przywilejów, ale o promowanie sprawiedliwego prawa konkurencji, dlatego też EKES, zgodnie ze swymi wcześniejszymi opiniami⁽³⁰⁾, jest za tym, by standardy dotyczące konkurencji i przepisy podatkowe regulowały w sposób wyrównawczy koszty różnicowe przedsiębiorstw, które nie są związane z niewydajnymi procesami produkcyjnymi, lecz z internalizacją kosztów społecznych.

4.4.2 Niektóre narzędzia polityki konkurencji nie są neutralne w odniesieniu do różnych form przedsiębiorstw, dlatego też EKES zaznaczył, że „sektor gospodarki społecznej wymaga specjalnie dostosowanych rozwiązań w sprawach dotyczących opodatkowania, zamówień publicznych i standardów dotyczących konkurencji”⁽³¹⁾. I tak na przykład wsparcie publiczne prywatnych inwestycji w badania, rozwój i innowacje techniczne w celu zwiększenia konkurencyjności systemu produkcji sprzyja

⁽²⁸⁾ Zgodnie z określeniem używanym w najnowszej literaturze dotyczącej rachunkowości: CIRIEC-Hispania, *Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, nr 58, sierpień 2007 r. (www.ciriec.es), „Clasificación del capital social de la sociedad cooperativa: una visión crítica” [Klasyfikacja kapitału społecznego spółdzielni: analiza krytyczna], B. Fernández-Feijóo i M.J. Cabaleiro.

⁽²⁹⁾ Sprawozdanie grupy wysokiego szczebla ds. nadzoru finansowego w Unii Europejskiej, luty 2009 r., (http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf; zalecenie 4, s. 24).

⁽³⁰⁾ Dz.U. C 234 z 22.9.2005 i COM(2004) 18 wersja ostateczna.

⁽³¹⁾ Dz.U. C 117 z 26.4.2000, s. 52 (punkt 8.3.1). Także Dz.U. C 117 z 26.4.2000, s. 57. Komisja Europejska rozróżnia „*pomoc publiczną*” i „*środki ogólne*”, zaliczając do tych ostatnich „*zachęty podatkowe dla inwestycji w środowisko, B+R albo szkolenia, [które] faworyzują jedynie firmy, które podejmują taką inwestycję, ale również niekoniecznie tworzą pomoc publiczną*” (Komunikat Komisji w sprawie stosowania reguł pomocy publicznej do środków związanych z bezpośrednim opodatkowaniem działalności gospodarczej (Dz.U. C 384/03 z 10.12.1998, punkt 14)). W całej Unii Europejskiej najbardziej aktywne w zakresie badań i rozwoju są duże przedsiębiorstwa; np. w Hiszpanii 27,6 % wszystkich dużych przedsiębiorstw inwestuje w B+R, natomiast spośród przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 250 pracowników tylko 5,7 % inwestuje w B+R, według danych z 2007 r., www.ine.es.

głównie dużym przedsiębiorstwom, ponieważ to one zwykle prowadzą tego rodzaju działalność. Podobnie to, że duże przedsiębiorstwa mają większą swobodę wyboru lokalizacji zakładów produkcyjnych, pozwala im na lepsze wykorzystanie publicznych inwestycji w infrastrukturę wspierającą sektor produkcyjny. Czasami jest to niekorzystne dla konkurencyjności małych przedsiębiorstw, które mają niewielkie realne możliwości wyboru alternatywnych miejsc prowadzenia działalności.

4.4.3 Standardy dotyczące konkurencji powinny także brać pod uwagę szczególny charakter *przedsiębiorstw społecznych*, które produkują i dystrybuują dobra i usługi nierynkowe wśród osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym i które włączają w swoje procesy produkcyjne ważne zasoby o charakterze altruistycznym.

4.5 Prawo podatkowe

4.5.1 W niektórych państwach członkowskich pewne przedsiębiorstwa często znajdują się w sytuacji niekorzystnej dla ich konkurencyjności z powodów niezwiązanych z procesami produkcji jako takimi, ale w związku z niewydolnością rynku⁽³²⁾, czyli sytuacjami, w których rynek jest niewydolny i rozdziela środki w sposób daleki od optymalnego. EKES popiera projekt dyrektywy w sprawie zmniejszonej stawki VAT na usługi świadczone na szczeblu lokalnym, co dotyczy głównie MŚP, i potwierdza poparcie dla sformułowanej przez Komisję zasady, zgodnie z którą ulgi podatkowe przyznawane przedsiębiorstwu powinny być proporcjonalne do ograniczeń prawnych lub do społecznej wartości dodanej związanej z daną formą przedsiębiorstwa⁽³³⁾. W związku z tym EKES zwraca się do Komisji, aby zachęciła państwa członkowskie do przeanalizowania możliwości przyznania przedsiębiorstwom środków wyrównawczych w oparciu o ich potwierdzoną użyteczność publiczną lub ich potwierdzony wkład w rozwój regionalny⁽³⁴⁾. W szczególności należy poszukać rozwiązań problemu, jaki mają organizacje nienastawione na zysk w związku z niemożliwością odzyskania podatku VAT zapłaconego przy zakupie towarów i usług niezbędnych do realizacji działalności prowadzonej w interesie publicznym, w tych krajach, w których ten problem występuje. Wypada także wspomnieć o przepisach podatkowych stosowanych do organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą niezwiązaną z celami użyteczności publicznej.

4.5.2 Obecnie MŚP mają niewielkie możliwości, aby inwestować w badania, rozwój i innowacje techniczne, które stanowią ważny element wydajności produkcji i utrzymania konkurencyjności przedsiębiorstwa. Stwarza to sytuację niekorzystną pod względem konkurencyjności, która powinna zostać zrównoważona przez ulgi podatkowe premiujące inwestycje MŚP w tej dziedzinie. Zalecenia obejmują wachlarz środków wyrównawczych, do których, w zależności od państwa, można zaliczyć specjalne ulgi podatkowe na liczne inwestycje w badania i rozwój, refundację w przypadku braku zysków i obniżenie składek na ubezpieczenia społeczne. Mając na względzie strategiczną rolę, jaką MŚP odgrywają w gospodarce wspólnotowej, EKES zaleca, aby każde państwo członkowskie wykorzystało optymalne połączenie środków wyrównawczych w celu ułatwienia przetrwania i rozwoju MŚP w swojej gospodarce. Najważniejszym skutkiem tych programów jest to, iż mogą one wspierać rozwój MŚP specjalizujących się w badaniach i rozwoju w pierwszych latach ich istnienia.

4.6 Harmonizacja danych statystycznych

4.6.1 W państwach członkowskich i w UE zagregowane dane liczbowe dotyczące różnych rodzajów przedsiębiorstw są opracowywane zgodnie z kryteriami zatwierdzonymi przez europejski system rachunków krajowych i regionalnych (SEC-1995). Niemniej jednak statystyki gospodarcze dotyczące spółdzielni, towarzystw wzajemnych, stowarzyszeń, fundacji i innych podobnych przedsiębiorstw są bardzo ograniczone i sporządzane według niejednorodnych kryteriów, co utrudnia przeprowadzenie analizy i oceny ich wkładu w ważne cele makroekonomiczne. Z tego względu, na zlecenie Komisji powstała instrukcja⁽³⁵⁾, która umożliwia sporządzanie rejestrów statystycznych w oparciu o jednolite kryteria w kontekście rachunków narodowych. EKES apeluje o wykorzystanie tych nowych narzędzi analizy do sporządzania zharmonizowanych statystyk wyżej wymienionych przedsiębiorstw we wszystkich krajach Unii Europejskiej oraz o wdrażanie bardziej skutecznych polityk w tej dziedzinie.

Wskazane jest także stworzenie metodologii, która da impuls do stworzenia europejskiego centrum monitorowania mikroprzedsiębiorstw.

Bruksela, 1 października 2009 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

⁽³²⁾ Komunikat Komisji COM(2008) 394 wersja ostateczna, zob. przypis 8.

⁽³³⁾ COM(2004) 18 wersja ostateczna.

⁽³⁴⁾ Opinia EKES-u w sprawie COM(2004) 18 wersja ostateczna (Dz.U. C 234 z 22.9.2005, s. 1, punkt 4.2.3).

⁽³⁵⁾ „Instrukcja dotycząca rachunków satelitarnych ...”, zob. przypis 1.